

Agata Kwaśnicka-Janowicz*

Uniwersytet Jagielloński
Kraków

O semantyce słowiańskich terminów bartniczych – poleskie *pczòły pàszut, pasznià*

W kwietniu 2014 r. odbyła się w Krakowie międzynarodowa konferencja pt. *Tradycja i wyzwania. Metodologia badań sławistycznych XX i XXI wieku*. Spotkanie zorganizowane przez Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego zostało zaplanowane jako przypomnienie i uhonorowanie dokonań naukowych Sławistów Krakowskich drugiej połowy XX i przełomu XX i XXI wieku, którzy wywarli wyraźny wpływ na stan i osiągnięcia sławistyki polskiej i międzynarodowej. Swoją referat na temat dokonań krakowskiej szkoły etymologicznej wygłosił na nim także Profesor Wiesław Boryś. Uczestniczyłam również w tej konferencji, zajmując się w tym czasie opracowywaniem staropolskiej terminologii bartniczej, a moje wystąpienie poświęciłam aspektom metodologicznym prowadzonych badań. Szczęśliwie podczas konferencyjnych rozmów dowiedziałam się, że temat bartnictwa zajmował niegdyś również Profesora Borysia, ale został porzucony wobec innych, ważnych prac leksyko-graficznych. Tak udało mi nawiązać kontakt z Panem Profesorem, który nie tylko udostępnił mi swoje zebrane materiały do badań słowiańskiej leksyki bartniczej, ale obdarzył też zaufaniem, sympatią i naukową pomocą, również dzięki której powstała moja monografia *Staropolska terminologia bartnicza (na tle porównawczym)* (Kraków 2018).

* Agata Kwaśnicka-Janowicz, Assistant Professor, Department of Language History and Dialectology, Jagiellonian University, Kraków, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4827-6941>.

e-mail: agata.kwasnicka-janowicz@uj.edu.pl.

Gromadzone przez Profesora Wiesława Borysia materiały miały charakter ogólnosłowiański, zbierane były z myślą o studium porównawczym słowiańskiej terminologii bartniczej. Dla potrzeb mojej pracy, opartej na najstarszej leksyce bartniczej poświadczonej w języku polskim do 1500 roku, wybrałam i wykorzystałam niewielką część materiałów. Reszta czeka na dalsze opracowanie. Z myślą o przeznaczeniu i intencji tego tekstu, przesłanego do tomu poświęconego pamięci Profesora Wiesława Borysia, chciałam zaprezentować sposób organizacji materiału przyjęty przez Profesora, co biorąc pod uwagę czas ich kolekcjonowania, kiedy zorientowane strukturalistycznie badania historycznojęzykowe nie poświęcały należytej uwagi analizie semantycznej, stanowi o Jego nowatorskim ujęciu tematu.

Układ materiałów przyjęty przez Profesora miał postać pól leksykalno-semantycznych, co pozwalało na prezentację tematyki zajęć bartniczych dawnych Słowian w perspektywie antropologicznej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na aspekt konceptualizacji oraz kategoryzacji pojęć i odpowiadających im nazw. Dla potrzeb prezentowanego tu tekstu wybrałam jedno z pól, które wydaje się metaforycznie podsumowywać naukowe życie Profesora. Jest nim zbiór wyrażeń związanych z pojęciem „Znosić pożytek, pracować o pszczole”. Większość zgromadzonych materiałów oparta jest na źródłach rejestrujących leksykę wschodniosłowiańską lub polską leksykę gwarową poświadczoną w materiałach etnograficznych. Jednym z ekscerpowanych przez Profesora źródeł były prace Kazimierza Moszyńskiego gromadzące leksykę Polesia. Odnotowane przez Profesora z kwalifikatorem *brus.*, notatki rejestrują ich fragment z Polesia Wschodniego:

O pszczołach znoszących pożytek mówią w D. <Dereszewiczach>: pczòły pàszut (pszczoły pracują), łuczsze pàszut (lepiej pracują), zapàszut (zarobią, np. pewną przestrzeń w barci) itp. Mówią też pczòły wiedùc paszniù, pczòły zawiedùc paszniù itd. Praca pszczoł zwie się pasznià. Natomiast w Rz. <Rzeczyckiem> o pszczołach mówią pczòły leciàc (Moszyński 1928: 37).

W prezentowanym opisie interesuje mnie pierwotna semantyka i pochodzenie zwrotów: *pczòły pàszut/ zapàszut; pczòły wiedùc paszniù, pczòły zawiedùc paszniù* wraz ze znaczeniem nominalnej formy *pasznià*. Weryfikacji chciałabym poddać również pochodzenie form *pachać* i *pasznia* w języku staropolskim¹.

Jeśli sięgniemy do materiałów historycznych języka polskiego, zwłaszcza do najstarszych zasobów *Słownika staropolskiego*, okaże się, że notowane tam hasło

¹ Ze względu na ograniczoną objętość tego artykułu, który jest zaledwie szkicem, ograniczę się jedynie do przeglądu materiałów historycznych, nie dokonując weryfikacji współczesnego aspektu geograficznego rozpowszechnienia form, poza ich rejestracją w cytowanych słownikach etymologicznych.

pasznia ma znaczenie ‘pole uprawne, rola, ager, qui colitur’ i cytuje formy z jednego źródła, którym jest Kodeks Wileński: Addimus... plebano... montem altum al. Zorawia gora cum agro al. z pasznią (1451) Kod Wil I 230; Incorporamus... plebano... agrum al. pasznią ib. 231 (oraz 3 dodatkowe poświadczenia z lat 1452–1494), co pozwala Autorom opracowania na zaklasyfikowanie hasła jako białorutenizm (SStp). Nie odnajdujemy takiej kwalifikacji przy hasle czasownikowym *pachać* w znaczeniu ‘czynić, działać, facere, agere’: Szlyvbu... nye zapomynaycye any czycycye bogow czvdzich... Ale ony nye posluchaly, nyszly podle obiczaia swego drzewyeyszego pachaly (iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant) BZ IV Reg 17, 40. (SStp), jak również przy notowanej formie perfektywnej *spachać* ‘uczynić, zrobić, facere, perpetrare’: O vy, dze, nœcznicy nœczny, przeclœcy, ysze choscze vy tho szobe vele slego spachaly Gn 182b Pakby gdy sluncze wzyydzde to by uczynyl, moszoboystwo spachal (homicidium perpetravit) BZ Ex 22, 3 oraz gerundium *spachanie* ‘uczynienie, zrobienie, actus faciendi, perpetrandi’: Przyszyosze, ysze nye szczyognol roky swey na sbosze blyznego swego ku spachanyu sdrady (ad perpetranda fraudem) BZ Ex 22, 9 (SStp). Co interesujące, semantyka cytowanych form wyraźnie różnicuje się geograficznie, ponieważ cytaty ilustrujące użycie form werbalnych pochodzą głównie z *Biblii królowej Zofii*, XV-wiecznego tłumaczenia wyraźnie pozostającego pod wpływem języka staroczeskiego; przyjmują tu również pejoratywne znaczenie czynu i działania nagannego.

Historyczne materiały języków wschodniosłowiańskich, zwłaszcza słownik historyczny języka białoruskiego (HSBM), notują obie formy z bogatą semantyką, zwłaszcza czasownika, por. *пахату* 1. ‘араць, апрацоўваць зямлю плугам, сахою’ (1489); 2. ‘мец у карыстанні зямлю’ (1488); 3. ‘вырошчваць’ (1498); 4. ‘учыняць, вытвараць’ (z głównie pejoratywnym znaczeniem) (HSBM 24: 52–53). Liczne reprezentacje semantyczne odnajdujemy również w hasle *пашня, пашыня* 1. ‘ворнае ўгоббзе, ралля’ (1443); 2. ‘палявыя работы, апрацоўка зямлі’ (1557); 3. ‘збожжа’ (1540) (HSBM 24: 59). Zestawienie z semantyką form w języku staroukraińskim, por. *пахату* ‘обробляти землю для засіву (що і без додатка) орати’: ‘а тыхъ люде(и) которые землю пашоуоть’ (1471) (SSM) oraz odpowiednio *пашна* 1. ‘орна земля, пашня’ (1430 г.), 2. ‘хлібні злаки (нескошені)’ (1471 г.) wskazuje na znacznie bardziej ograniczoną tu ekstensję form. Wobec rozbudowanej, ale niezróżnicowanej leksykograficznie semantyki jednostek w języku starobiałoruskim, jedynie słownik języka rosyjskiego XI–XVII w. (SRJ), notujący formę *пашня* w znaczeniu 1. ‘пахота, пахотные работы’ (1641 г.); 2. ‘вспаханное поле, земля годная под пашню’ (1504 г.), wydziela dwa odrębne znaczenia formy czasownikowej, por. *пахату* I 1. ‘пахать, обрабатывать землю’ (XV); 2. ‘возделывать, выращивать (какую-л. сельскохозяйственную культуру) (XVI), *пахату* II 1. ‘махать, размахивать’ (XVI); 2. ‘полахать’ (1470 ~ XIV); 3. ‘мести, обметать, подметать’ (XVII) (SRJ). W notowanych poświadczeniach starorosyjskich *пашня* ma dwa, oparte na

metonimii, rozszerzenia znaczeń ‘orka’ (nomen actionis) > ‘orna ziemia’ (nomen acti), przy czym znaczenia czasownika *naxamu* pozwalają na wydzielenie tu dwóch centrów semantycznych ‘orać’ oraz ‘machać, (wy)mieść’.

Proponowane rozwiązanie koresponduje z koncepcją etymologiczną słownika M. Vasmera, który, głównie na podstawie notowań w grupie języków zachodniosłowiańskich, wydziela znaczenie ros. *naxatъ* ‘działać, czynić; kopać’, por. *naxatъ*, *nauxъ* I, чеш. *páchatí* «делать, учинять», диал. «пасти скот», словц. *páchat’* «совершать, производить», польск. *pachać* «копать», «причинять зло» (REWTrub), zdaje się jednak sytuować w tle obecne w materiale historycznym znaczenia ‘orać’, por. SRJ. Zestawia semantykę przywołanych form z łac. *pāla* «лопата, заступ» (возм., из **pastlā*), *pastinum* «мотыга для вскапывания и взрыхления виноградника», dopuszczając możliwość związku genetycznego z wydzielonym znaczeniem *naxatъ*, *nauxъ* II (grupa wschodnia i południowa z dominującym znaczeniem ‘mieść, machać, czyścić’) «мести», «чистить печную трубу», диал., арханг. (Подв.), *пахнѹть*, ст.-слав. *онашь* (Супр.), болг. *náxam* «мету, чищу» (Младенов 415), сербохорв. *nāxami*, *nāxām* «обметать пыль, сдувать», *nāxami*, *nāšēm* «сдувать, чистить от пыли», словен. *páhati*, *pāham* «обмахивать», в.-луж. *pachać*, *pachnyć* «испускать дым, дымить (папиросой)», н.-луж. *pachaś* «обмахивать» (REWTrub). Wspólnym semem i węzłem semantycznym staje się tu „(...) характер великорусск. вспашки сохой, которая своим отвалом отодвигает разрыхленную землю в сторону, то напрашивается отождествление **raxati* «пахать» и **raxati* «мести, махать»” (REWTrub).

Odminną drogę przyjmują autorzy słownika etymologicznego języka białoruskiego. Uznając formę *náшня* za derywat od podstawy czasownikowej *пахаць*, podają jej formy wariantywne: *пашніца*, *пашныця*, пін. *пашныця*, *náшня*, *пашыня* ze znaczeniem ‘збажына, збожжавыя’ (...), ‘збожжа расыпанае для прасушкі’, ‘усе насеяныя культуры’, ‘ворыва, ворная зямля, ралля’, ‘паша’ oraz intersujący nas termin ‘збіраць мёд’ у wyrazе: *Пчолы вядуць пашню*. Notują również укр. *пашня*, *пашниця* ‘збожжа’, рус. *пашня* ‘поле’, ‘аранне’, ‘час ворыва’, ‘збожжавыя на корані’, ‘неабмалочаныя снапы’, *пашниця* ‘барзна’, ‘збожжавыя’, ‘час ворыва і жніва’, ст.-рус. *пашыньа*. Na podstawie zestawionych poświadczeń klasyfikują formę jako wschodniosłowiańską: „Усходнеславянскае. Да *пахаць* (гл.). Утворана при дапамозе суфікса *-ьн’а* (por. Sławski SP I: 138)” (ESBM). Słownik nie notuje formy stp. *pasznia* ‘orna ziemia, rola’, tę zestawia z hasłem *pasza* i łączy z czasownikiem *paść* (por. ESBM, hasło *pašaa*).

W wywodzie na temat czasownikowej podstawy *пахаць*, *ныхаць* autorzy, zakładając różny sposób wokalizacji rdzenia², nie wydzielają różnych (przy-

² Por. różny stopień wokalizacji rdzenia w koncepcji A. Bańkowskiego w rekonstrukcji *pachać* I. ‘broiść’.

najmniej dwóch, por. M. Vasmer) znaczeń czasownika, mimo wyraźnego zróżnicowania semantycznego zestawianych form, por. ‘арац сахой’, ‘баранаваць засеянае поле’ wobec ‘месці хату’, nie komentują również bartniczego/pszczelarskiego znaczenia ‘прыносіць мёд’. W dalszym zestawieniu przytaczają formy ogólnosłowiańskie z najbardziej rozbudowanym i zróżnicowanym semantycznie zbiorem form rosyjskich, por. рус. *пахать* ‘араць, абрабляць зямлю’, ‘рэзаць хлеб’, ‘сеяць’, ‘месці падлогу’, ‘падмятаць мякіну’, цвяр. ‘ісці, хадзіць, ступаць’, ‘дзьмуць’, польск. *pachać* ‘капаць’, ‘рабіць зло’, чэш. *pachati* ‘рабіць, учыняць’, ‘пасці скаціну’, славац. *pachati* ‘рабіць, вырабляць’, серб.-харв. *naxati*, *najati* ‘махаць’, ‘абмятаць пыл, змятаць павуціну, абдзьмухваючы чысціць’. Formę podstawową sprowadzają do znaczenia psł. *pachati* ‘месці, чысціць’ „якое звычайна звязваецца з прасл. *пахнѣти* ‘пахнуць’” (ESBM). Nie komentują wyraźnie wydzielającego się znaczenia ‘orać, obrabiać pługiem’ oraz charakterystycznego dla języków zachodnich przesunięcia semantycznego w stronę uogólnienia ‘robić, czynić’. Dalej podają: „Для прасл. *пахати* ‘месці’ Ваян (RES 43, 90–91) у якасці і.-е. паралеляў прануе літ. *puōsti*, лат. *pūost* ‘чысціць, аздабляць’”, zestawiając stisl. *fāga* ‘ts.’, stsaks. *fegōn*, stfryz. *fēgia*, gal. *vagen* ‘месці, чысціць’ „што дае магчымасць узвесці прасл. *пахати* да і.-е. **pēk* / *pōk*”. To też pozwala im bez dalszych wyjaśnień na połączenie w tym zestawieniu form *naxata naxoma* ‘ворыва’, ‘узараная зямля’, ‘аранне сахой’ (ESBM).

Wobec niejasnego i raczej potraktowanego jako jednorodny statusu znaczeń w opracowaniu białoruskim, inaczej rozwiązuje kwestię słownik A. Bańkowskiego, który wydzielił trzy różne znaczenia czasownika *pachać* na podstawie materiałów języka polskiego. *Pachać* 1. w znaczeniu ‘broić, tj. czynić coś złego’, też perf. *s-pachać* za Biblią królowej Zofii, uznaje za bohemizm, dla porównania zestawiając ze st.czes. *páchati* w pejoratywnym znaczeniu. W rekonstrukcji podstawy proponuje różny stopień wokalizacji rdzenia „†рах-а-ти chyba od sb. dewer. †рахъ = **pōus-o-s* : vb. **pus-// *pūs-// *pous-*, p. *pchać*, *pychać*, *puchnąć*”. Znaczenie *pachać* 2. ‘machać (kadzielnicą)’ łączy z †рахати ‘machać skrzydłami’, od sb. †раха ‘skrzydło’, wskazując na recesywny charakter formy, poświadczony szczątkowo we wtórnych znaczeniach specjalnych. Wydzieliła wreszcie *pachać* 3. uznane za dawny regionalizm wileński w znaczeniu ‘orać’, „wcześniej *pachanie* ‘oranie’ w przekładzie Statutu Litewskiego (XVII, wyd. 1744), st.rus.pln. *pachati* ‘orać’, skąd dziś tylko ros. *pachátъ* ‘orać’”, które identyfikuje formalnie, jak M. Vasmer, z pejoratywnym st.czes. *páchati*, p. *pachać* 1. ‘broić, czynić’ (ESBan II: 480).

Jakie konsekwencje i wnioski możemy wyprowadzić z tych zestawień w próbie ustalenia semantyki poleskiej formy [*naxàты*] *pàszut* (o pracujących pszczolach), *pasznià* (efekt ich pracy)? Biorąc pod uwagę semantykę podstawowego czasownika *пахать* na gruncie języka białoruskiego, tj. ‘orać; czynić, działać (pejoratywne); mieść, miotać’, możemy przyjąć tu istnienie przynajmniej dwóch centrów semantycznych, które, jak wykazuje ogólnosłowiański materiał porów-

nawczy, były zróżnicowane geograficznie. Analizy etymologiczne łączą znaczenie ‘orać’ z ‘czynić (kopać)’, oddzielnie traktując sens ‘miotąć, machać’ (por. także Derksen 2008, ale możliwość łączenia tych sensów M. Vasmer (REWTrub)). Znaczenie ‘miotąć, machać’ jako recesywne zachowało się jeszcze w użyciach specjalnych, notowanych także w terminologii bartniczej, por. północne (Grodzięszczyzna) *pachać sznurem bartnym*: „Stojąc koło drzewa, na które zamierza się wspiąć, zarzuca on (pacha) podwójnie złożony uzysk na wysokości głowy” (Blank-Weissberg 1937: 27)³. Przy założeniu archaiczności tego znaczenia⁴ moglibyśmy poszukiwać wspólnego semu dla przywołanych tu znaczeń, który zdefiniowalibyśmy jako ‘dzielić coś na części, porcje; rozpraszać, zmieniając tym jakość obiektu działań’. Dzięki temu jako metonimiczne uznalibyśmy przesunięcia ‘miotać (‘dzielić coś na części, rozpraszać’) > ‘orać’ (‘wzruszać ziemię, dzieląc ją na kawałki, spulchniać’) > ‘czynić, tworzyć, uprawiać (w wyniku dzielenia)’, ale także ‘działać’ w pejoratywnym znaczeniu ‘negatywnej zmiany jakości obiektu działania’. W tym ostatnim przypadku wartość semantyczna wprowadzonej zmiany jest różna w zależności od grupy językowej. W grupie wschodniosłowiańskiej, w nawiązaniu do pierwotnej semantyki ‘orać (uprawiać ziemię)’ rezultat czynności wartościowany jest pozytywnie, co widać w semantyce bartniczego zwrotu *pczòły pàszut* (efektem zmiany jest złożony w komórkach plastra miód). Uznając znaczenie ‘orać’ za archaiczne (por. eSWil) i ograniczone dialektalnie do grupy wschodniej, w językach zachodniosłowiańskich oderwanie semantyki czasownika od jego pierwotnego kontekstu wypiera znaczenie ‘orać, uprawiać ziemię’ na rzecz zintelektualizowanego ‘czynić źle, w sensie moralnym’ (tu zwłaszcza przekazy literackie języka staroczeskiego i staropolskiego). Uznanie zwrotu *pczòły pàszut* za archaizm semantyczny tłumaczyć można zanikiem znaczenia *pachać* ‘orać’ > ‘uprawiać ziemię’ > ‘produkować plony’: *pasznia* ‘plon’, które poprzez paralelizm semantyczny mogły opisywać sytuację bartną: *pachać* ‘nosić pożytek’ > ‘prowadzić robotę w barci/ulu (budować i zapęlniać plastry)’: *pasznia* ‘pszczela robota, plastry/dzienie’. O archaicznym charakterze czasownika *pachać* i utracie jego wyrazistości semantycznej, również w znaczeniach specjalnych poleskiej terminologii bartniczej, świadczą wprowadzane tu złożone składniowo konstrukcje w połączeniach z substantivum, por. *pczòły wieduć paszniù*, *pczòły zawieduć paszniù*. W efekcie znaczenia te przechodzą

³ Por. także *pachać*, *al*, *a*, scz. nd. 1) nieuz. orać. 2) = prow. broić, psoty robić. Okrutnicy nie przychodzą do starości; kiedy najbardziej poczynają dziwy pachać, tedy ich Bóg strąca. 3) = bart. zarzucać co około drzewa, np. sznur, online <https://eswil.ijp.pan.pl/index.php> [dostęp: 08.07.2022].

⁴ Znaczenie czasownika *pachać* zestawia się także z funkcjonującymi w języku polskim formami *pachnieć*, definiując podstawowy czasownik psł. **pachati*, **pařq* jako ‘wiać, dąć’ (por. p. daw. od XVI w. *pachać* ‘owiewać zapachem, okadzać’, tu także strus. *pachati* ‘wiał’, r. *pachát* ‘dąć, mieść’, ch./s. *páhati*, *põšem* / *põhati*, *põšem* ‘zdmuchiwać; odkurzać’, słwn. *páhati* ‘machać, wachlować; lekko wiać, dmuchać; rozdmuchiwać, rozniecać’) w nawiązaniu do pie. **pes-* ‘dąć, wiać’ (SEB).

nieuchwytnie w ‘pszczoły robią, pracują’ > ‘wykonują robotę, pracę’ > ‘produkują plony’, por. robić > robić/wykonywać robotę > robota; pachać > pachać/wieść pasznię > pasznia, ale w specjalnym bartniczym znaczeniu ‘o pszczołach, znosić pożytek, wyrabiać miód’. *Pasznia* jako derywat dewerbalny od *pachać* ‘orać’ [**paxati* : **pax-ъn-ja* > *pašъn’a*] w terminologii bartniczej przesuwają się więc wobec utraty znaczenia podstawowego czasownika do uogólnionego sensu specjalnego ‘robota (efekt pracy pszczół)’. Schemat derywacji semantycznej formy *pasznia* możemy opisać jako wynik metonimicznego przesunięcia znaczeń: (czynność) [pachać] ‘orać/znosić pożytek’ : nomen actionis (‘to, że się orze/znosi pożytek’) [pasznia] > nomen acti (‘to, co zaorane/zapełnione pożytkiem’) ziemia uprawna, rola, uprawa/plaster pszczeli [pasznia] > nomen acti/rezultat czynności ‘efekt uprawy’ (ziarno/miód) [pasznia]. Paralelne przesunięcia semantyczne obserwujemy w staropolskiej terminologii bartniczej, w której utrata przejrzystości semantycznej podstawy, powodująca wyparcie archaicznego terminu *dziać* (*barć* > *dzień* ‘otwór w drzewie bartnym/gniazdo pszczół’ > ‘plaster miodu’) prowadziła do zastąpienia go ogólnym terminem *robić* i *robota*, które przyjmowały tu swe specjalne znaczenia bartnicze (por. Kwaśnicka-Janowicz 2018: 95–97). Również zestawienia formy *pasznia* w języku staropolskim i staroukraińskim oraz porównanie ich do bogatej polisemii słowa w języku starobiałoruskim wraz z zachowanym znaczeniem archaicznym ‘orać’, w nawiązaniu do których stabilizowała się semantyka opisywanych terminów bartniczych, zdają się potwierdzać źródła jej bezpośredniego zapożyczenia do języka polskiego oraz klasyfikować ją tu jako genetyczny białorutenizm⁵.

Literatura

- Blank-Weissberg S., 1937, *Barcie i kłody w Polsce*, Warszawa.
- Derksen R., 2008, *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Leiden; Boston.
- eSWil = Elektroniczna edycja tzw. słownika wileńskiego: *Słownik języka polskiego*, red. A. Zdanowicz i in., wydany staraniem i kosztem M. Orgelbranda, t. 1–2, Wilno 1861; online: <https://eswil.ijp.pan.pl/> [dostęp: 08.07.2022].

⁵ Por. kryteria, które mogą wskazywać na przyswojenie wyrazów obcych do języka polskiego za pośrednictwem języków ruskich (białoruskiego i ukraińskiego): 1. wcześniejsza chronologia wyrazu i jego derywatów w tekstach zachodnioruskich niż polskich; 2. warianty fonetyczne poświadczone w dawnych tekstach zachodnioruskich; 3. znacznie większa aktywność słowotwórcza wyrazu na gruncie wschodniosłowiańskim; 4. bogatszy zakres znaczeniowy wyrazu w językach zachodnioruskich (w tym znaczenia metaforyczne) niż w języku polskim (Fałowski 2010: 194–195).

- ESBan = Bańkowski A., 2000, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1–2, Warszawa.
- ESBM = *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, 1978–, рэд. В.У. Мартынаў, Г.А. Цыхун, т. 1–, Мінск.
- Fałowski A., 2010, *Czy bachur/bachor przybył do Polski ze wschodu?* „LingVaria” 2 (10), s. 193–197.
- HSBM = *Гістарычны слоўнік беларускай мовы*, 1982–2017, т. 1–37, Мінск ; online: https://knihi.com/none/Histarycny_slounik_bielaruskaj_movy_zip.html (dostęp: 10.07.2022).
- Kwaśnicka-Janowicz A., 2018, *Staropolska terminologia bartnicza (na tle porównawczym)*, Kraków.
- MPW = Moszyński K., 1928, *Polesie Wschodnie. Materiały etnograficzne z wschodniej części b. powiatu mozyrskiego oraz z powiatu rzeczyckiego*, Warszawa.
- REWTrub = Vasmer M., 1953–1958, *Russisches Etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–3, Heidelberg. Przekład: Vasmer M., 1964–1973, *Etimologičeskij slovar' russkogo yazyka*, Perevod s nemetskogo i dopolneniya O.N. Trubachev, Vols. 1–4, Moskva. [= Фасмер М., 1964–1973, *Этимологический словарь русского языка*, перевод с немецкого и дополнения О.Н. Трубачев, т. 1–4, Москва].
- SEB = Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- SP = *Słownik prasłowiański*, 1974–2001, red. F. Sławski, M. Jakubowicz, т. 1–8, Wrocław ; Warszawa ; Kraków.
- SRJ = *Словарь русского языка XI–XVII вв.*, 1975–2015, ред. Г.А. Богатова, т. 1–30, Москва.
- SSM = *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.*, 1977–1978, ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький, т. 1–2, Київ.
- SStp = *Słownik staropolski*, 1953–2002, red. S. Urbańczyk, т. 1–11, Warszawa.

References

- Blank-Weissberg S., 1937, *Barcie i klody w Polsce*, Warszawa.
- Derksen R., 2008, *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Leiden; Boston.
- eSWil = Elektroniczna edycja tzw. słownika wileńskiego: *Słownik języka polskiego*, eds. A. Zdanowicz et al., wydany staraniem i kosztem M. Orgelbranda, Vols. 1–2, Wilno 1861, online <https://eswil.ijp.pan.pl/> [dostęp: 08.07.2022].
- ESBan = Bańkowski A., 2000, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, Vols. 1–2, Warszawa.
- ESBM = *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, 1978–, eds. V.U. Martynaw, H.A. Tsykhun, Vols. 1–, Minsk.
- Fałowski A., 2010, *Czy bachur/bachor przybył do Polski ze wschodu?* „LingVaria” 2 (10), pp. 193–197.
- HSBM = *Histarycny słownik belaruskaj movy*, 1982–2017, Vols. 1– 37, Minsk ; online: https://knihi.com/none/Histarycny_slounik_bielaruskaj_movy_zip.html (access: 10.07.2022).

- Kwaśnicka-Janowicz A., 2018, *Staropolska terminologia bartnicza (na tle porównawczym)*, Kraków.
- MPW = Moszyński K., 1928, *Polesie Wschodnie. Materiały etnograficzne z wschodniej części b. powiatu mozyrskiego oraz z powiatu rzeczyckiego*, Warszawa.
- REWTrub = Vasmer M., 1953–1958, *Russisches Etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–3, Heidelberg. [= Vasmer M., 1964–1973, *Etimologičeskij slovar' russkogoazyka*, Perevod s nemetskogo i dopolneniya O.N. Trubachev, Vols. 1–4, Moskva].
- SEB = Borys W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- SP = *Słownik prasłowiański*, 1974–2001, eds. F. Sławski, M. Jakubowicz, Vols. 1–8, Wrocław ; Warszawa ; Kraków.
- SRJ = *Slovar' russkogoazyka XI–XVII vv.*, 1975–2015, ed. G.A. Bogatova, Vols. 1–30, Moskva.
- SSM = *Slovyk staroukrajyns'koyi movy XIV–XV st.*, 1977–1978, eds. L.L. Humets'ka, I.M. Kernyts'kyy, Vols. 1–2, Kyyiv.
- SSp = *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1–11, Warszawa 1953–2002.

Summary

On the semantics of the Slavic terms of beekeeping – from Polesie *pczòły pàszut, pasznią*

The aim of the article is to describe the semantics and origin, noted in ethnographic works from Polesie, of the beekeeping terms *pczòły pàszut, pasznią* ‘to bear benefit (pożytek), to work about the bee’. On the basis of historical materials of East Slavic languages and previous etymological hypotheses, the article relates the meaning of the described terms to the verb *pachać* ‘to plow; to create, to work’, recognizing it as a semantic archaism. The work also verifies the origin of the form *pasznia* in Old Polish lexis, recognizing it as a Beloruthenism.

Keywords: special lexis, terms, sociolects, beekeeping.